

Abstract. The article analyzes the market of tourist services in Ukraine using statistical methods, shows the dynamics of the main indicators of the tourism industry in the period 2014-2017. and their influence on the effectiveness of development of this sphere. Alternative methods for developing and improving the quality of tourism services are proposed.

Keywords: tourism, services, tourist product, consumer.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пестушко В. М. Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи/ В.М.Пестушко // Географія та основи економіки. – 2015. – С. 257.
2. Туризм в Україні: куди їдуть найбільше і які напрями потрібно розвивати. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://expres.ua/news/2017/10/05/265404-turyzm-ukrayini-kudy-yidut-naybilshe-naryamu-potribno-rozvyvatu>.
3. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/dyadechko13.htm.
4. Туристичні потоки. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.
5. Особливості розробки прогнозів розвитку туристичної галузі. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/orlova2.htm.
6. Ляшкевич П. Туризм в Україні / П. Ляшкевич // Сучасний стан та пріоритети розвитку. – 2014. – С. 178.
7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф.Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2012. – С. 325.
8. В. Цибух. Туризм в Україні // «Економіст». – 2014. – № 6 (June). – С. 35–37.

УДК 331.556.4

ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В. М. Шульц, Л. Г. Саркісян

Анотація. В статті розглянуто явище інтелектуальної міграції в межах вивчення глобальних міграційних потоків. Досліджено чинники, що зумовлюють це явище, його позитивні і негативні ефекти, визначено особливості інтелектуальної міграції з України. Розглянуто основні напрями виїзду українських студентів на навчання та відтоку висококваліфікованих кадрів за кордон в пошуках роботи. У роботі обґрунтовано необхідність розробки ефективної політики регулювання міжнародної міграції інтелектуальної робочої сили.

Ключові слова: глобалізація, міжнародна міграція, інтелектуальна міграція, «відплив умів».

В умовах глобалізаційних процесів, що відбуваються між країнами і регіонами світу, найважливішою особливістю взаємовигідної економічної та культурної інтеграції країн і одночасно реакцією на глобальні культурно-економічні процеси стає інтелектуальна міграція. У ситуації глобалізації відносин між країнами інтелектуальна міграція набуває масового характеру.

Актуальність теми. В сучасних умовах глобалізації розвинені країни намагаються побудувати такий тип економіки, який ґрунтувався б на інформації та знаннях. Тому вдосконалення та залучення інтелектуального людського капіталу, а також його збереження є першочерговим завданням таких країн. Шляхами формування інтелектуального капіталу є: підвищення якості освіти та науки, внутрішня міграція працівників з комерційних структур у наукові, імміграція наукових кадрів. Найбільш негативний вплив на економіку країни має еміграція наукових кадрів. Тому створення, розробка та реалізація ефективної міграційної політики надає змогу країнам убезпечити себе від такого небажаного явища, як «відтік умів».

Метою дослідження є аналіз головних причин та наслідків інтелектуальної еміграції з України, відображення ключових проблем міграційної політики України. Виявлення основних причин виїзду молоді та висококваліфікованих кадрів за кордон спонукає на

пошуки шляхів вирішення проблем еміграції українців за кордон. Тому розгляд цієї проблеми на сьогодні є актуальним.

Міграція інтелектуального капіталу перебуває під впливом цілого спектру чинників. Серед них: різний рівень життя і матеріальної винагороди праці; регіональні особливості рівня безробіття у різних країнах; неможливість реалізувати потенціал в національній економіці; втеча від різного роду переслідувань (релігійних, расових, національних тощо); незахищеність результатів інтелектуальної роботи; кращі можливості для творчості і самореалізації; невизнання результатів праці інтелектуального працівника та ін.

Слід зазначити, що у сучасному світі інтелектуальна міграція зумовлена процесами, які відбуваються не всередині науки, а в суспільстві загалом: кризою економічних, соціальних, політичних і культурних відносин. При цьому багато країн зацікавлені в отриманні готових кваліфікованих спеціалістів у зв'язку з браком власних фахівців високого рівня [1].

Серед факторів «переміщення» українських вчених на роботу за кордон можна назвати наступні:

- бажання і можливість покращити своє економічне становище за рахунок підвищення рівня зарплатні та інших надходжень, грантів;
- пошук кращих умов праці і життя за кордоном (більших можливостей в медичному обслуговуванні, соціальному страхуванні, пенсійному забезпеченні, у цілому – в соціальній сфері);
- страх залишитися на батьківщині без роботи з урахуванням тієї мінімальної уваги, яка приділяється зараз в Україні розвитку науки.
- відсутність перспектив професійного розвитку;
- проблеми з підвищенням кваліфікації, можливостями участі в зарубіжних наукових конференціях і т.п.;
- відсутність можливості проводити серйозні наукові експерименти через те, що останнім часом фінансується в наукових організаціях лише зарплата, а от кошти на матеріали та обладнання не виділяються;
- недостатнє науково-інформаційне забезпечення діяльності вчених;
- невисокий попит в Україні на наукоємну і високотехнологічну вітчизняну продукцію;
- непотрібність результатів наукових досліджень суспільству, керівництву країни;
- падіння престижу науки в цілому в країні, що, до речі, виражається в прагненні молоді вступати в першу чергу у вузи, пов'язані з бізнесом, комерцією, і оминати вузи, що здійснюють підготовку спеціалістів за фундаментальними і природничими, а також гуманітарними напрямками [2].

Наслідки міграції наукових та висококваліфікованих кадрів є значною проблемою для країн, що розвиваються. Адже на підготовку молодих, активних, кваліфікованих спеціалістів було вкладено значні кошти, тим самим створивши конкурентну перевагу для інших країн. Тобто країна не отримує віддачі від своїх вкладень у людський капітал. Систематизація позитивних та негативних наслідків еміграції наведена на рисунку 1.

Глобалізація світової економіки ставить на порядок денний інтернаціоналізацію освіти. Перед університетами стоїть завдання підготувати випускника, здатного працювати в умовах професійної мобільності та міграції трудових ресурсів. Наприклад, Європейський Союз розглядає питання про стандартні мінімальні вимоги до освіти у зв'язку з мобільністю робочої сили. Відповідно до цього багато вузів переглядають свої навчальні плани.

У глобальній популяції студентів, які навчаються не в країнах свого громадянства, українці складають трохи більше, ніж соту частину. Аналіз кожної країни призначення дозволяє визначити, наскільки важливими для неї є саме українці. Вже традиційно частка українців серед іноземних студентів Польщі є доволі відчутною – 2014/2015 році вона склала 53 %, значно випереджаючи другу за розміром діаспору, білоруських студентів, яка налічує майже 10 %. У решті країн українці значно поступались іншим студентським

діаспорам та складають частку до 7%. Наприклад, у Росії та Німеччині українські студенти становили 6,8% та 2,9% відповідно. Чехія та Угорщина, хоча й приваблюють чимало українців, є більш бажаними для молоді з балканських країн, тож українські студенти склали там 5,5% та 4,3% відповідно [4].

Рис. 1. Позитивні та негативні наслідки від інтелектуальної міграції [3]

Українські вчені, що працюють в європейських дослідних центрах, зазначають, що Україна повинна стати учасником загальноєвропейського ринку кваліфікованих кадрів і наукових розробок й орієнтуватися на ті його реальні потреби, які вона здатна задовольнити. Україна може використовувати дефіцит висококваліфікованих науково-технічних кадрів і небезпечний «відплив мізків» конвертувати у вигідний для країни, на цьому етапі розвитку, механізм експорту кваліфікованих кадрів. Такий експорт може бути рентабельним, він підвищить привабливість України для ЄС і забезпечить збереження і розвиток її науково-освітнього потенціалу, поки кваліфіковані кадри не будуть затребувані в країні у зв'язку з розвитком власної наукоємної промисловості. Пропонується створити на базі Академії наук Центр фундаментальної освіти, що доповнить систему вищої освіти й дозволить використовувати потенціал академії для підготовки кадрів міжнародного рівня, орієнтованих, в основному, на відшкодування дефіциту таких кадрів у ЄС і, таким чином, на отримання доступу до європейських ресурсів для збереження і розвитку науково-освітнього потенціалу України

Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної освіти та науки потребує вирішення таких проблем:

- 1) визначення пріоритетних напрямів науково-технічних розробок у міжнародній системі поділу праці в науковій сфері;
- 2) підвищення якості освіти і підготовки науково-освітніх кадрів; забезпечення належного фінансування наукових проектів;
- 3) подолання розриву між академічною та університетською наукою;
- 4) удосконалення правових механізмів співпраці освіти, науки та виробництва;
- 5) узгодження навчальних планів і програм українських та зарубіжних ВНЗ та розвиток академічної мобільності студентів і викладачів;
- 6) поліпшення організаційних механізмів експорту та імпорту освітніх послуг.

Для України серйозною проблемою є недостатня увага з боку держави до розвитку науково-технічної сфери та її фінансування. Так, незважаючи на усвідомлення проблем, які стоять перед науково-технічною сферою, в країні лише констатується необхідність підвищення ефективності бюджетного фінансування цього напрямку. Глобальна міграційна рухливість населення і чималі міграційні переміщення трудових ресурсів як усередині країни, так і за її межі яскраво віддзеркалюють ту ситуацію, що склалась нині у країні на національному і регіональних ринках праці.

Отже, в епоху глобалізації міграційна політика стає фактором інноваційного розвитку. Міграція все більше впливає на зайнятість, якість людського капіталу, продуктивність праці, рівень доходів населення. Перед країнами постає завдання залучення найбільш ефективної частини людського капіталу з-за кордону, збереження та розвитку національних інтелектуальних ресурсів і трансферу технологій через фахівців. Зазначені цілі вимагають розробки стратегії соціального забезпечення інноваційного розвитку.

Міграція наукових працівників, їхня праця в науково-дослідних та технологічних центрах різних країн з метою набуття, вдосконалення і застосування своїх знань – реальність нашого часу й умова розвитку держави в майбутньому. Багато розвинених країн та країн, що розвиваються, вже прийшли до висновку, що залучення іноземних учених, інженерів, менеджерів, викладачів і інших фахівців означає «імпорт знань» і може бути винятково вигідним для національної економіки. З цією метою коригуються міграційні законодавства, створюються спеціальні програми для висококваліфікованих мігрантів, цілеспрямовано розширюється прийом іноземних студентів і аспірантів та їх працевлаштування після завершення навчання, створюються міжнародні дослідницькі колективи, заохочується міграція, пов'язана з інвестиціями в пріоритетні галузі. В умовах перманентної економічної кризи, в якій перебуває Україна, доцільно заповжити досвід розвинених країн щодо використання інтелектуального потенціалу та удосконалити міграційне законодавство.

Аннотація. Стаття посвячена основним напрямкам миграционных потоков как в мире, так и в Украине. рассмотрено явление интеллектуальной миграции в рамках изучения глобальных миграционных потоков. Исследовано факторы, обуславливающие это явление, его положительные и отрицательные эффекты, определены положительные и отрицательные особенности интеллектуальной миграции в Украине. Рассмотрены основные направления выезда украинских студентов на обучение и оттока высококвалифицированных кадров за границу в поисках работы. В работе обоснована необходимость разработки эффективной политики регулирования международной миграции интеллектуальной рабочей силы.

Ключевые слова. глобализация, миграция, международная миграция, интеллектуальная миграция, «отток умов».

Abstract. The article is devoted to the the main trends of migration flows both in the world and in Ukraine. The phenomenon of intellectual migration in the study of global migration flows is considered. The factors responsible for this phenomenon and its positive and negative effects are studied. Positive and negative features of intellectual migration in Ukraine are determined. The main directions of the Ukrainian students' departure for training and the outflow of highly skilled personnel abroad in search of jobs are considered. The paper substantiates the need to develop an effective policy for regulating the international migration of intellectual labor force.

Keywords: globalization, migration, international migration, intellectual migration, «brain drain»

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Медіна Т., Пендюр Н. Інтелектуальна міграція з України: причини та наслідки Релігія та соціум. – 2014. – № 1–2 (13–14)
2. Ховрак І. В., Приз М. Ю. Міжнародна міграція висококваліфікованих та наукових кадрів: участь України
3. Акімов Д. Інтелектуальна трудова міграція: Наскільки страждає Україна...
4. Аналітичний центр CEDOS – Українські студенти за кордоном: скільки та чому? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cedos.org.ua/>